

MORFOLOGIE I SLOVOTVORBA

21.2.2022

2. HODINA

SLOVOTVO
RBA =
derivologie

souhrn morfosyntaktických
procesů, které umožňují tvorbu
nových jednotek na základě
lexikálních morfémů – tzv. **L-
MORFÉMŮ**

TYPY SLOVOTVO RBY

ODVOZOVÁNÍ (derivace)

SKLÁDÁNÍ (kompozice)

ZKRACOVÁNÍ (abreviace)

PŘEJÍMÁNÍ (z cizích slov)

DERIVACE

-je tvoření slov s novým věcným významem pomocí **předpon, přípon i předpon a přípon** zároveň. Odvozená slova se nazývají ***deriváty***

- jak sufixy, tak prefixy tvoří nová slova, která si zachovávají vesměs pravidelně vztah k původnímu významu kořene,

TYPY DERIVAC E

PREFIXNÍ

pomocí předpon (tzv. PREFIXŮ)
*např: **contradizer** (**proti**řečit)*

SUFIXNÍ

pomocí přípon (tzv. SUFIXŮ)
*např: **papelaria** (**papír**nictví)*

PARASYNTÉZA

pomocí *PRE* a *SU* - FIXŮ
*např : **anoitecer** (**stmívat** se)*

REGRESIVNÍ DERIVACE

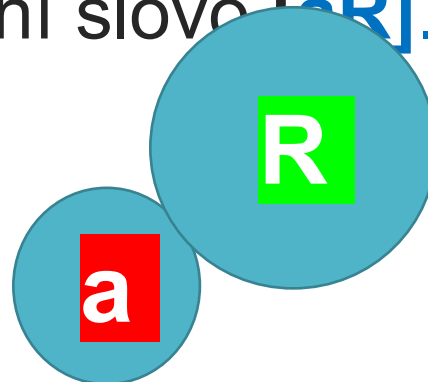
zpětná derivace
*např: **gritar** - **grito***

NEPRAVÁ DERIVACE

pomocí ČLENU
*např: **morto** – **o morto** (**mrtvý** –
mrtvola)*

PREFIXNÍ DERIVACE

Odvozování pomocí přípon neboli tzv. *prefixní derivace* spočívá v použití **PREFIXU** - **předpony**, která se staví před základní slovo [aR].

Typy
prefixů
- hledisko
etymologi
cké

PŘEDPONY

-ŘECKÉ

-LATINSKÉ

ŘECKÉ PŘEDPONY

<u>an</u> arquista	anarchista	<u>ar</u> canjo	archanděl
<u>ateu</u> / fem. ateia	ateista	<u>dioc</u> ese	diocéze
<u>aná</u> fora	anafora	<u>dis</u> pneia	dušnost
<u>anfí</u> bio	obojživelník	<u>ecl</u> ipse	zatmění
<u>anfite</u> atro	amfiteátr	<u>enc</u> éfalo	mozek
<u>antí</u> poda	protinožec	<u>sí</u> laba	slabika
<u>apoge</u> u	vrchol, vyvrcholení	<u>ev</u> angelho	evangelium
<u>apó</u> stata	odpadlík	<u>hiper</u> actividade	hyperaktivita
<u>arce</u> bispo	arcibiskup	<u>hipot</u> ensão	hypotenze
<u>arqué</u> tipo	archetyp	<u>pró</u> logo	předmluva
<u>perí</u> frase	perifráze, opis	<u>sim</u> patia	sympatie
<u>êx</u> odo	exodus	<u>progn</u> óstico	prognóza

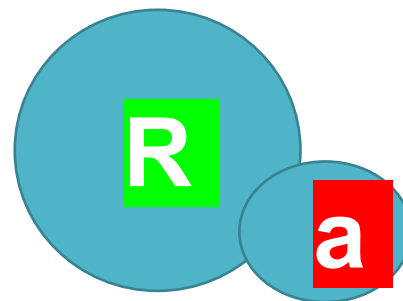

LATINSKÉ PŘEDPONY

<u>ab</u> dicar	zřící se	<u>im</u> igrar	imigrovat
<u>ab</u> dicação	zřeknutí se, abdikace	<u>in</u> trospeção	sebezpozorování
<u>av</u> ersão	averze, nechut'	<u>in</u> ativo	neaktivní
<u>ad</u> junto	Pomocný, adjunkt	<u>il</u> egal	nelegální
<u>con</u> tradizer	protiřečit	<u>in</u> troduzir	uvést
<u>con</u> tradição	protiřečení	<u>ultra</u> -som	ultrazvuk
<u>de</u> cair	upadnout	<u>vice</u> -presidente	viceprezident
<u>de</u> cadência	dekadence	<u>supra</u> dito	výše řečený
<u>ex</u> portar	Vyvážet, exportovat	<u>ob</u> stáculo	překážka
<u>ex</u> trair	vytrhnout, vytěžit	<u>re</u> fazer	znovu udělat
<u>ex</u> tracção	vytrhnutí, těžba	<u>per</u> furar	provrtat, děrovat
<u>in</u> gerir	požít (potravu)	<u>per</u> furador	děrovačka
<u>im</u> pedir	zabránit, čemu	<u>pro</u> gresso	pokrok

SUFIXÁLNÍ DERIVACE

Princip odvozování pomocí přípon neboli tzv. *sufixální derivace*, spočívá v použití **SUFIXU** - **přípony**, které se připojují ke slovnímu základu [Ra].

Typy sufixů hledisko morfoložick é

JMENNÉ

- *sapato*:
- *sapat-ãõ* „baganče“
- *sapat-aria* „prodejna obuvi“
- *sapat-eiro* „švec“
- *sapat-eira* „botník“
- *sapat-ilha*, „cvička“
- *sapat-eada*, *sapat-eado*, „stepování“,

SLOVESNÉ

- *a manhã* : *amanh-ecer* „svítat“

PŘÍSLOVEČNÉ

- *perigosa-mente*, „nebezpečně“
nebo *linda-mente*, „pěkně“

Typy sufixů hledisko sémantické

sufixy *nocionální*

- poukazují na **objektivní význam slova, ale i velikost**
- (například *stavit – stavitel*)

sufixy *pragmatické*

- zahrnují **pragmatickou a expresivní** složku významu (např: *hebký – heboučký*).

PRAGMATICKÉ

AUGMENTATIVNÍ – zveličelé

ão,alhão, -(z)arrão, -eirão, -aça, -aço, - árzio, - uça, -
anzil, -aréu, -arra, -orra, -astro, - az, -alhaz, -arraz

DEMINUTIVNÍ – zdrobnělé

zinho, -inho, - ino, -im,-acho, -icho, -ucho, -ebre, -
eco,-ico, -ela, -elho, -ilho, - ete, -eto, -zito-ito, -ote,-
isco,-usco.-ola

DEMINUTIV A

NOCIONÁLNÍ

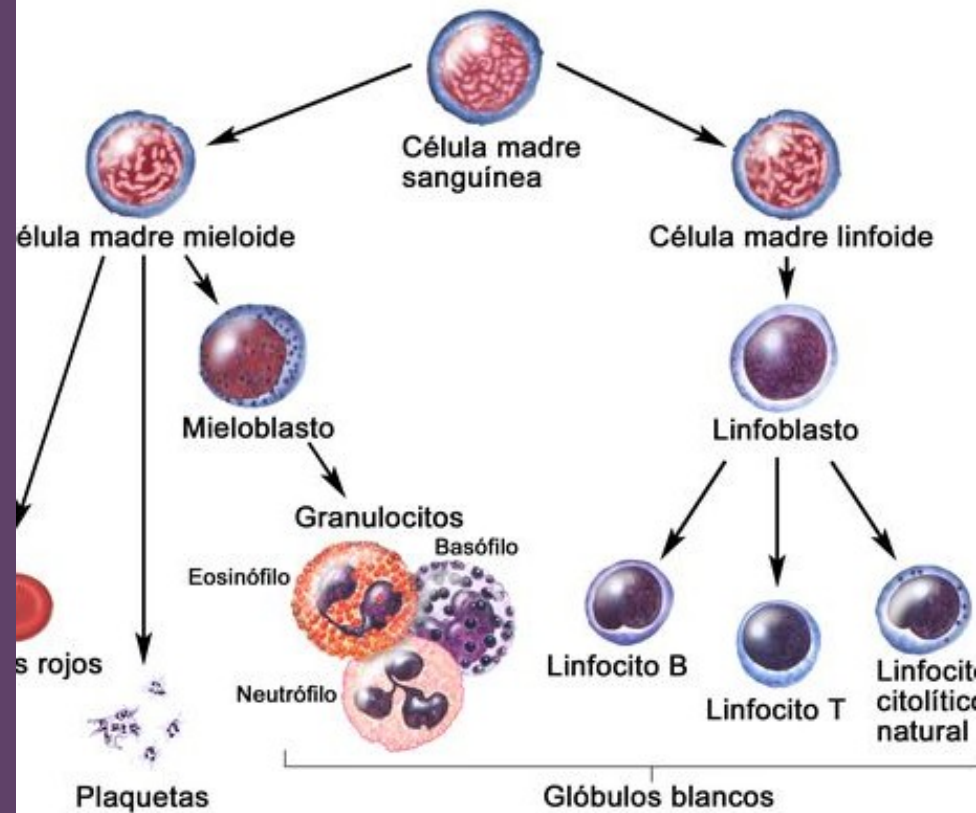
lugar	lugarejo
mosca	mosquito
folha	folheto
globo	glóbulo
grão	grânulo
cela	célula

PRAGMATICKÉ

papel	papelinho	café	cafezito
burro	burrico	casa	casebre
Chuva	chuvisco	ilha	ilhota
Forte	fortim	pequeno	pequenino
rio	riacho		
rapaz	rapazote		
janela	janelinha		
rua	ruela		
Palácio	palacete		
diabo	diabrete		

globo vs. globulo
(krvinka)

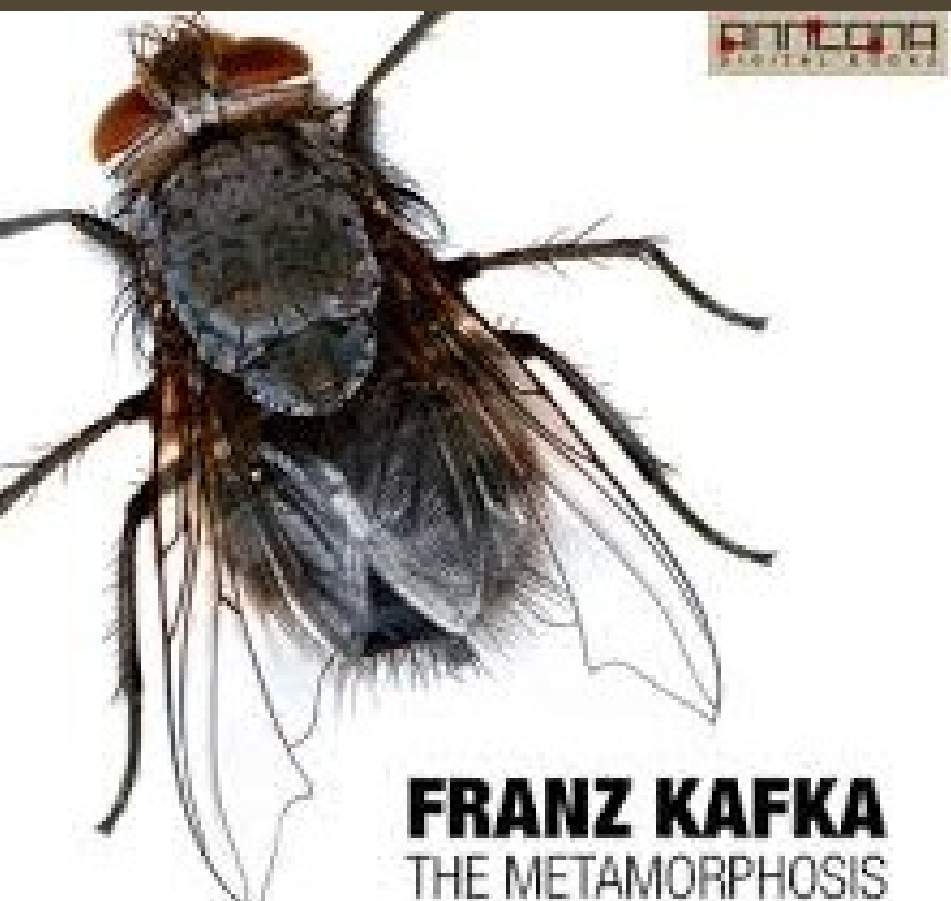

globo vs. glóbulo
(krvinka)

forma vs. tomtele (leták)

mosquito

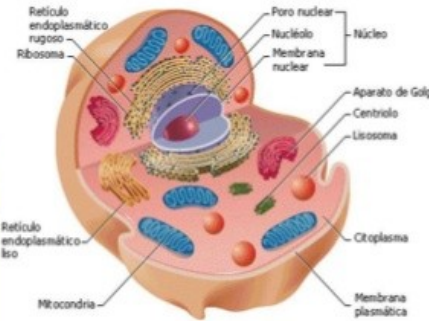

grão (zrna) vs.
grânulo

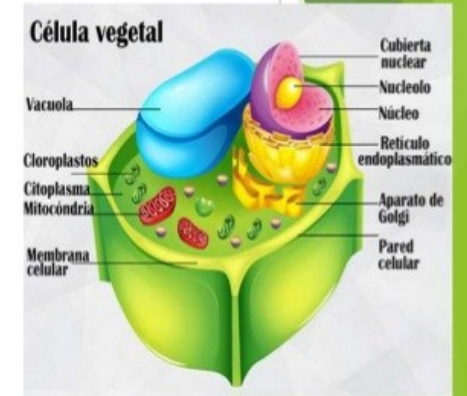

in Dicionário Priberam da Língua Portuguesa

CÉLULA ANIMAL

CÉLULA VEGETAL

cela /cela –ubytovací buňka,
plástev, vězeňská/ vs. célula

Knižní deminutivy

corpo- tělo, těleso, korpus	→	corpúsculo - tělísko
febre - teplota	→	febrícula – zvýšená teplota
globo – země	→	glóbulo - krvinka
gota – kapka	→	gotícula – kapka (oční)
grão - zrno	→	grânula - granule
homem-člověk	→	homúnculo - človíček, bezvýznamný člověk
modo – způsob	→	módula - modul
monte – hora	→	montículo – kopeček, pahorek
nó – uzel	→	nódulo – uzlík, zauzlení
nota – poznámka	→	nótula – drobná poznámka
obra – dílo	→	opúsculo – dílko, spisek
parte - část	→	partícula - částice
pele – kůže	→	película – pelikula, blanka, jemný povrch
raíz- kořen	→	radícula – kořínek, radikula (zárodek kořínku)
rei – král	→	régulo – mladičkový král, bezvýznamný panovník

-ÚSCULO
-ÍCULO
-ÍCULA
-ULO
-ULA
-ÚNCULO

AUGMENTATI VA

ão, alhão, -(z)arrão, -
eirão, -aça, -aço, -
árzio, - uça, -anzil, -
aréu, -arra, -orra, -
astro, - az, -alhaz, -
-rraz

NOCIONÁLNÍ

faca	facalhão
rapaz	rapagão
monte	montanh
a	
muro	muralha
porta	portão
voz	vozeirão
sala	salão

PRAGMATICKÉ

faca	facalhão	mulherona
cão	canzarrão	bonito bonitão
copo	copázio	gato gatarrão
boca	bocarra	nariz narigão
drama	dramalhão	sorte sortalhão
(přehnané drama)		Poeta – poetastro,
grande	grandalhão	médico -medicastro
cabeça		rico ricaço
	cabeçorra	
mulher		

muro (de Berlim) muralha (da China, de Berlim) vs.

WEAPON DEMONSTRATION

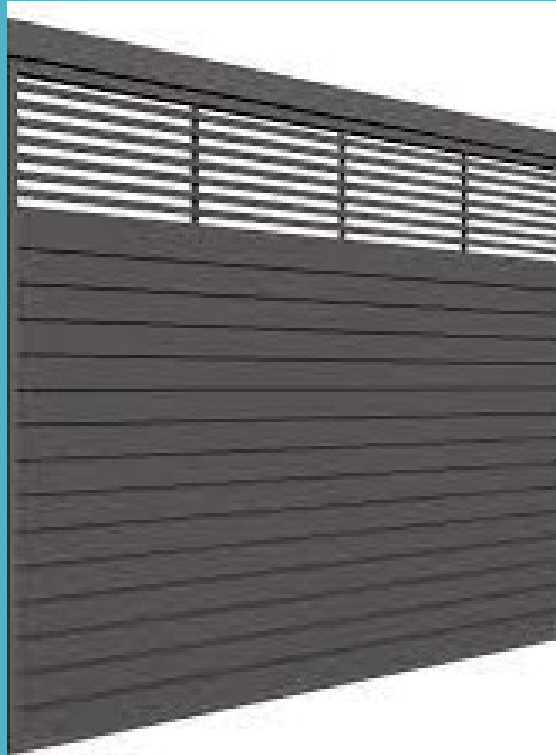

faca vs. facalhão

monte (Monte Pascoal, Bahia, Brasil, Monte Pico – Azory) vs. Montes (Trás-os-Montes) ou montanhas

porta vs. portão /vrata, brána/
Portão /o Portão/

Salão de beleza
(19) 99301-7674
Manicures
CAMPINAS - SP
segunda a domingo

sala vs. salão

VOZ vs. vozeirão

vozeirão

Voz muito intensa, grossa e forte; vozeiro.

Indivíduo de timbre vocal forte.

/j Dicio

[Que vozeirão cantando Adele "HELLO" - YouTube](#)

NOCIONÁLNÍ PŘÍPONY

Nocionální (informativně věcné) přípony jsou tedy ty, které nesou **jiný než** expresivní význam.

Velice často jsou tyto přípony **mnohovýznamové**

TYPY PŘÍPON Z HLEDISKA MORFOLOGICKÉ POVAHY DERIVÁTU

JMENNÉ:

sapato: „**sapat-ada** „střevíček“, **sapat-ão** „baganče“,
sapat-aria „prodejna obuvi“, **sapat-eiro** „švec“, **sapat-eira**
„botník“, **sapat-ilha**, „cvička“ **sapat-eada**, **sapat-eado**,
„stepování“, **sapat-eador**, „stepař“

SLOVESNÉ:

a manhã : **amanh-ecer** „svítat“

PŘÍSLOVEČNÉ:

perigosa-mente, „nebezpečně“ nebo *linda-mente*,
„pěkně“

NOMINÁLNÍ- nominální sufixy (nejobsáhlejší)

Nominální sufixy se mohou připojovat k **podstatným jménům, přídavným jménům, nebo slovesům**. Derivátem pak může být jako podstatné tak přídavné jméno.

Je nutno podotknout, že nominální sufixy jsou obdařeny **mnoha významy**.

PODST. JM. + ADA

- HROMADNÝ VÝZNAM

papel – papelada, boi - boiada

- RÁNA NĚJAKÝM PŘEDMĚTEM

facas – facadas, dentes - dentadas

- DŽUS sumo vs. suco

laranja – laranjada

limão - limonada

PODST. JM. + ARIA názvy obchodů

PODST. JM. + ARIA - OBCHODY

PODST. JM. + ITE

ZÁNĚT

***GASTRITE** – žaludeční katar, gastritida*

***BRONQUITE** – zánět průdušek – bronchitida*

***APENDICITE** – zánět slepého střeva*

***CELULITE** - celulitida*

***AMIGDALITE** – zánět mandlí*

***MENINGITE** – zánět mozkových blan, meningitida*

***LARINGITE** – zánět hltanu – laryngitida*

***HEPATITE** – zánět jater –hepatitida*

PODST. JM. + (I)DADE (**ost, ita**)

CRUEL - CRUELDADE - Krutost

DIGNO – DIGNIDADE - důstojnost

AMÁVEL – AMABILIDADE - laskavost

FELIZ – FELICIDADE - radost (štěstí)

UNIVERSO – UNIVERSIDADE (univerzita)

HÁBIL – HABILIDADE (znalost, schopnost, habilita)

CAPAZ – CAPACIDADE (kapacita, schopnost)

RARO – RARIDADE (rarita, vzácnost)

ESPECÍFICO – ESPECIFICIDADE (specifikum, specifičnost)

PŘÍDAVNÉ JMÉNO + - EZA, - IA (A, STVÍ)

BELO – BELEZA - **krása**

RICO – RIQUEZA - **bohatství**

ALEGRE – ALEGRIA - **radost**

Podstatné/příd-jméno + **ISMO, ISTA**

Směr, doktrína, způsob myšlení, chování (**ISMO**) a stoupenci (**ISTA**)

REAL – REAL**ISMO** – REAL**ISTA**

SÍMBOLO – SIMBOL**ISMO** – SIMBOL**ISTA**

POSITIVO – POSITIV**ISMO** – POSITIV**ISTA**

BUDDHA – BUD**ISMO** - BUD**ISTA**

CALVIN – CALVIN**ISMO** - CALVI**ISTA**

DALTON – DALTON**ISMO**

HERÓI – HERO**ÍSMO**

FASCE – FASC**ISMO** - FASC**ISTA**

Podstatné/příd-jméno + ISTA

ZAMĚSTNÁNÍ nebo provozovatel nějaké činnosti

piano - **pianista**

dente - **dentista**

tura - **turista**

economia - **economista**

acordeonista, **ceramista**, **cronista**, **Linguista**, **eletricista**,
geneticista, **meteorologista**, **nudista**, **populista**,
rececionista, **terrorista**,

SLOVESO + NÇA, ÂNCIA, ÊNCIA

TOLERAR – TOLERÂNCIA – (tolerance)

DIFERIR – DIFERENÇA – (difference)

CONCORRER – CONCORRÊNCIA – (konkurrence)

SLOVESO + ANTE, ENTE, INTE

ESTUDAR – ESTUDANTE student

COMBATER – COMBATENTE bojovník

OUVIR – OUVINTE posluchač

PEDIR – PEDINTE žadatel

SLOVESO + OR

INSPECCIONAR – INSPET**OR** inspektor

JOGAR – JOGAD**OR** - hráč

TRABALHAR – TRABALHAD**OR** – pracující,
zaměstnanec

PREDAR – PREDAD**OR** – predátor (dravec)

AMAR – AMAD**OR** milovník (také amatér)

CALCULAR – CALCULAD**OR** (kalkulátor) calculadora
(kalkulačka)

GOVERNAR – GOVERNAD**OR** (guvernér)

SLOVESO + MENTO

SENTIR – SENTIMENTO (SENTIMENT- CIT)

MANDAR – MANDAMENTO (mandamentos)

PENSAR –PENSAMENTO – myslet - myšlení

ALOJAR – ALOJAMENTO – ubytovat -ubytování

NASCER – NASCIMENTO – narodit - narození

SLOVESO + ÇÃO

Nomear – nomeação - nomin**ace**

Calcular – calculação – kalkul**ace**

Operar – operação – oper**ace**

Extrair – extração – ekstrak**ce**

Abstrair – abstração – abstrak**ce**

Fixar – fixação - fix**ace**

SLOVESO + ANTE (ANTNÍ, ÍCÍ)

TOLERAR - TOLERANTE - tolerantní

DOER – DOENTE - nemocný

RESISTIR – RESISTENTE - rezistentní

REPUGNAR – REPUGNANTE – odpuzující,

INTRIGAR – INTRIGANTE - intrikující

INTEGRAR – INTEGRANTE - INTEGROUJÍCÍ

SLOVESO + ÇÃO

Nomear – nomeação - nomin**ace**

Calcular – calculação – kalkul**ace**

Operar – operação – oper**ace**

Extrair – extração – ekstrak**ce**

Abstrair – abstração – abstrak**ce**

Fixar – fixação - fix**ace**

VERBÁLNÍ SUFIXY

AR

ESQUIAR

ER

COMER

IR

PARTIR

Krom toho také deminutivní a meteorologické:

-ilhar, inhar,
iscar
dedilhar,
apadrinhar,
chuviscar

-ecer
amanhece
r
entardecer
anoitecer

ADERBIÁLNI SUFIX

MENTE

Lindo – linda – lindamente

Franco – franca – francamente

Leve – leve- levemente

Feliz – feliz - felizmente

-
amente

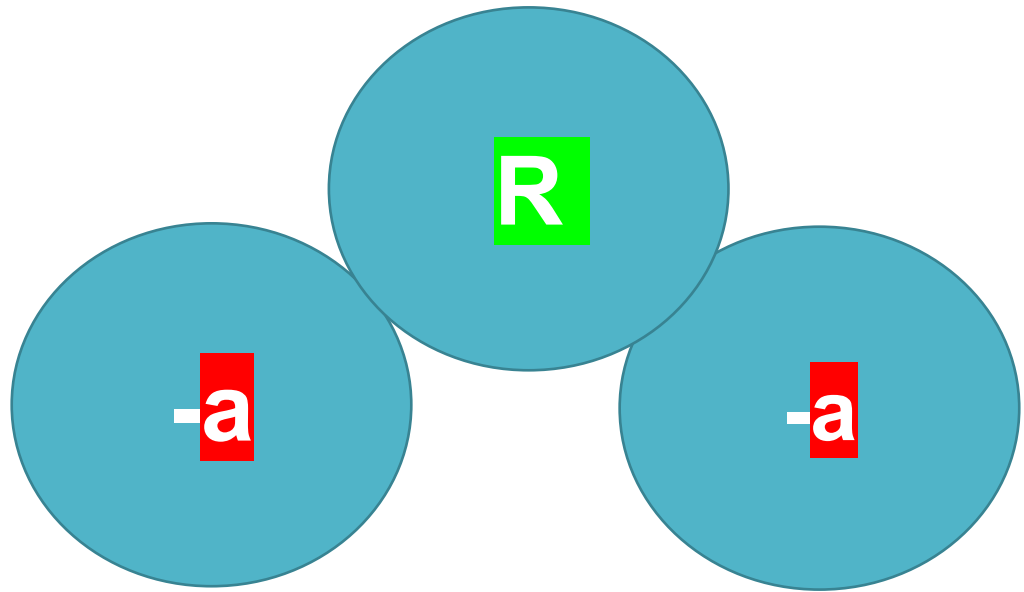
-
emente

-(-)
mente

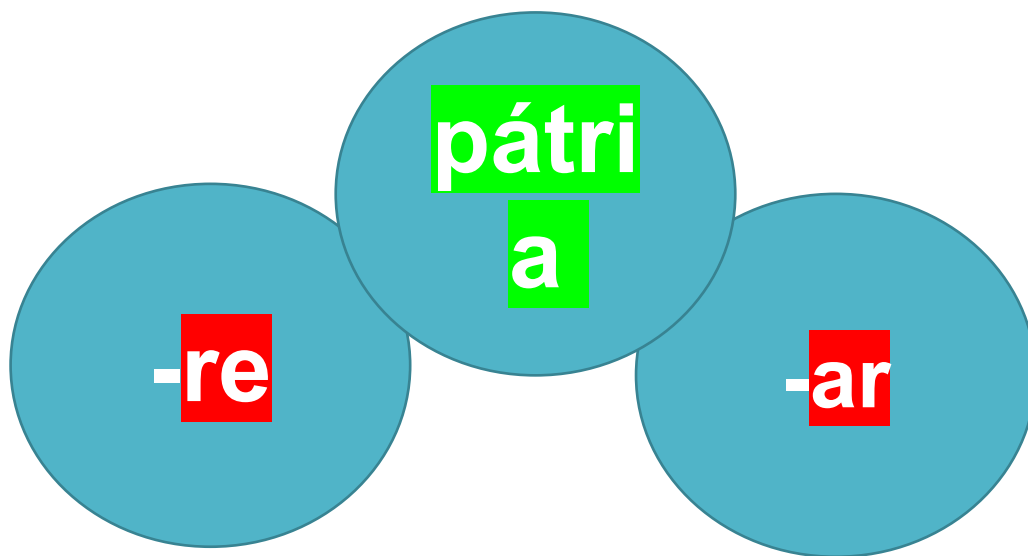
PARASYNTETICKÁ DERIVACE

Parasyntetická derivace je slovo tvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix [aRa]. **Parasyntéza** je slovo řeckého původu, které je složeno z *pára* (=juxtapozice, stavění vedle sebe) a *synthetikós* (to, co se připojuje).

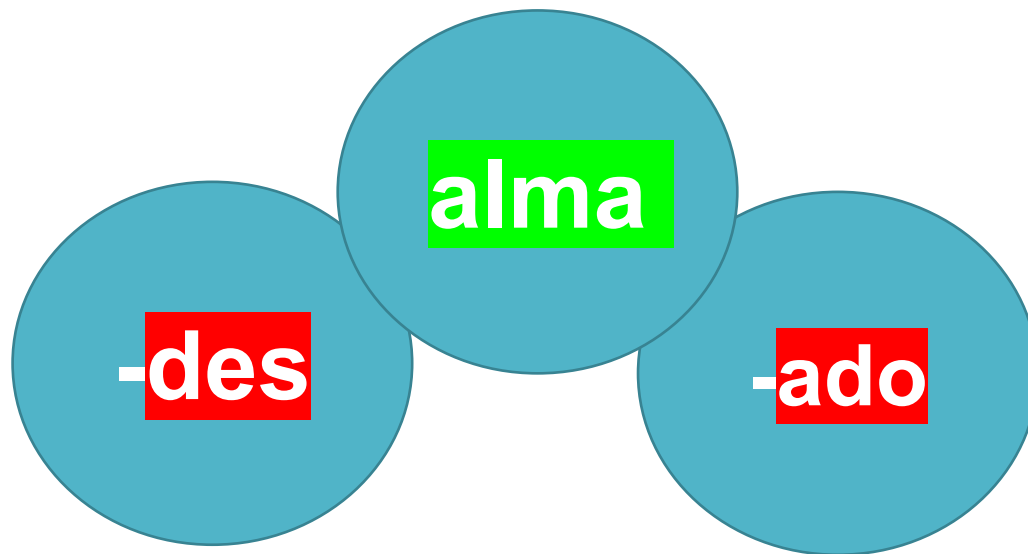
PARASYNTETICKÁ DERIVACE

Parasyntetická derivace je slovotvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix [aRa]. **Parasyntéza** je slovo řeckého původu, které je složeno z *pára* (=juxtapozice, stavění vedle sebe) a *synthetikós* (to, co se připojuje).

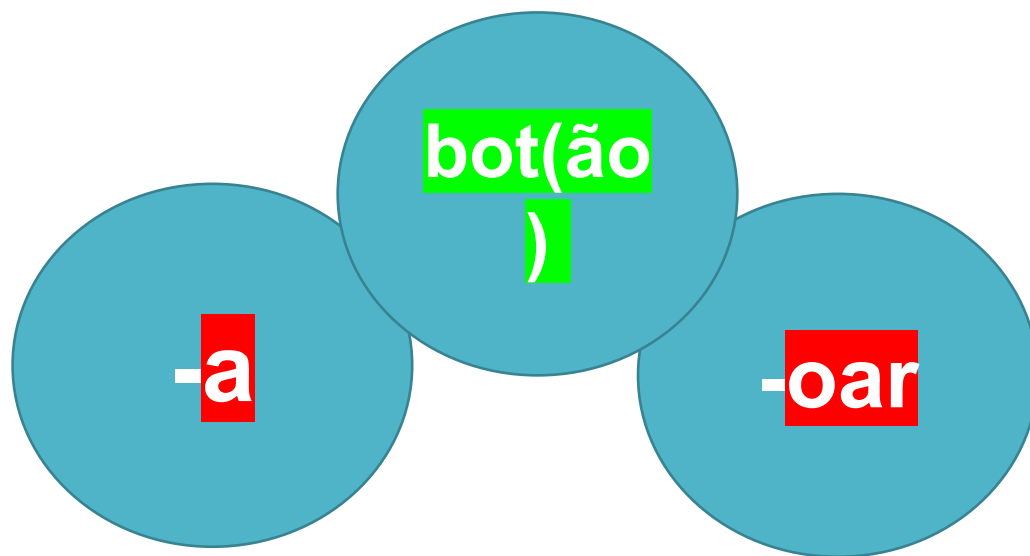
PARASYNTETICKÁ DERIVACE

Parasyntetická derivace je slovotvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix [aRa]. **Parasyntéza** je slovo řeckého původu, které je složeno z *pára* (=juxtapozice, stavění vedle sebe) a *synthetikós* (to, co se připojuje).

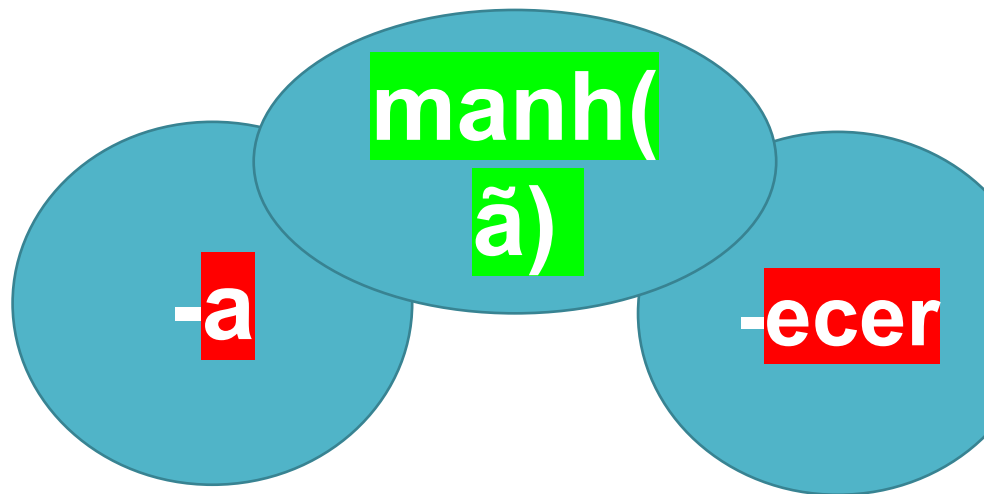
PARASYNTETICKÁ DERIVACE

Parasyntetická derivace je slovotvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix [aRa]. **Parasyntéza** je slovo řeckého původu, které je složeno z *pára* (=juxtapozice, stavění vedle sebe) a *synthetikós* (to, co se připojuje).

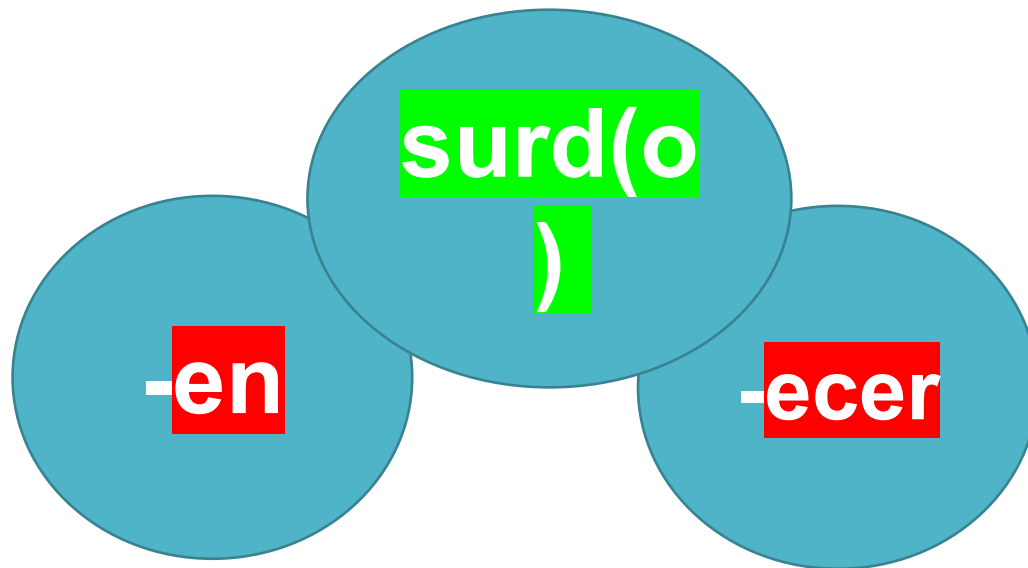
PARASYNTETICKÁ DERIVACE

Parasyntetická derivace je slovotvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix [aRa]. **Parasyntéza** je slovo řeckého původu, které je složeno z *pára* (=juxtapozice, stavění vedle sebe) a *synthetikós* (to, co se připojuje).

PARASYNTETICKÁ DERIVACE

Parasyntetická derivace je slovotvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix [aRa]. **Parasyntéza** je slovo řeckého původu, které je složeno z *pára* (=juxtapozice, stavění vedle sebe) a *synthetikós* (to, co se připojuje).

Příklady

Alma - desalmado „bezduchý“ se skládá z prefixu *des* (bez) a z adjektivního sufixu *-ado* (ý). Oba dva morfémy se připojily ke kořenu „alma“ (duše).

Pátria „vlast“ přijímá prefix *re-* (znovu) a sufixy *-ação*, *-ar*, *-ado*. Výslednými tvary jsou tedy: **repatriação** „repatriace-návrat do vlasti“, **repatriar** „repatriovat - znovu se vrátit do své vlasti“, **repatriado** „navracený do vlasti – repatriant“.

K parasyntéze nejčastěji dochází u sloves, kde jsou hlavními prefixy *a-*, *em-* či *en-*:

botão „knoflík“ ► *abotoar* „zapnout knoflíky“,

manhã „ráno“ ► *amanhecer* „svítat“,

surdo „hluchý“ ► *ensurdecer* „ohluchnout“

REGRESIVNÍ DERIVACE

Regresivní derivace je takový druh derivace, při kterém ze slova původně delšího vzniká slovo kratší [Ra - a¹+a²]. Často dochází k odejmutí verbálního sufixu a vzniku substantiva:

chorar „plakat“ ► *choro* „pláč“.

Jak vidíme, je to proces opačný k předchozím typům derivace, kdy derivát vznikl progresivním rozšířením základ, většinou významově abstraktního.

REGRESIV NÍ versus PROGRESI VNÍ

Pokud podstatné jméno vyjadřuje **děj**, pak je základem **sloveso**: *grito* „křik“, *ameaça* „hrozba“, *troco* „výměna“ jsou podstatná jména abstraktní a jsou odvozena regresivní derivací od slovesných základů *gritar* „křičet“, *ameaçar* „hrozit“ a *trocar* „vyměnit“.

Pokud podstatné jméno označuje **konkrétní předmět**, pak je základem **podstatné jméno**: *azeite* „olivový olej“, *âncora* „kotva“ či *folha* „list papíru“, které progresivní derivací dávají vznik denominálním slovesům *azeitar* „přidat olivový olej“, *ancorar* „kotvit, ukotvit“ a *folhear* „listovat knihou“.

NEPRAV Á DERIVAC E

Nepravá derivace, někdy také nazývaná **nulová derivace**, je **slovotvorný proces**, při kterém **nedochází k žádné morfologické změně slova**. Slovo mění slovní druh bez jakékoliv změny formy. Může se týkat všech slovních druhů od sloves až po předložky, kdy se přidáním členu ze slov stávají substantiva

PŘÍKLADY

sim „ano“ ► *o sim* „souhlas“

não „ne“ ► *o não* „nesouhlas/odmítnutí“; *oxalá* „kéž by“ ► *o oxalá* „přání“,

porque „proč“ ► *o porque* „důvod“,

como „jak“ ► *o como* „způsob“,

quando „když“ ► *o quando* „doba, termín“

jantar „večeřet“ ► *o jantar* „večeře“

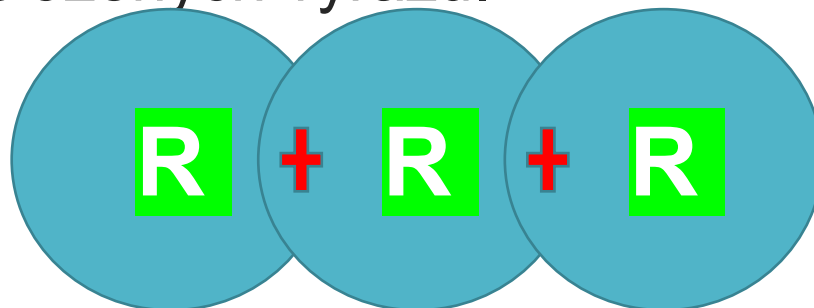
pró „pro“ ► *os prós* „výhody“,

contra „proti“ ► *os contra* „nevýhody“.

KOMPOZI CE - SKLÁDÁ NÍ

Jde o slovotvorný proces, který spočívá ve spojování dvou i více slovních základů **[R+R]**. **[R+R+R]** a dává vznik slovům složeným, **tzv. složeninám**, která se nazývají **kompozita**.

Skládáním slov ze dvou až tří slovotvorných základů se vždy tvoří pojmenování motivovaná. Velmi často se složeniny užívají v odborném názvosloví a v publicistice, kde je výhodou jejich kondenzovaná forma a také vysoká explicitnost složených výrazů.

KOMPOZITA PODLE STRUKTURY

dvě podstatná jména:

porco-espinho „dikobraz“;

podstatné + přídavné jméno:

criado-mudo „noční stolek“;

amor-perfeito „maceška“

aguardente „kořalka“;

belas artes „krásná umění“;

podstatné jméno + předložka + podstatné jméno:

chapéu-de-sol „deštník“;

dvě přídavná jména:

tragicómico „tragikomický“;

číslovka + podstatné jméno:

mil-folhas „listové těsto“,

segunda-feira „pondělí“,

trigêmeo „trojčata“;

KOMPOZITA PODLE STRUKTURY

Sloveso + podstatné jméno

beija-flor „kolibřík“,

guarda-roupa „šatna“,

passatempo „kratochvíle“;

Dvě slovesa:

corre-corre „sběh“;

vaivém „chození sem a tam“;

příslovce+přídavné jméno:

sempre-viva „slaměnka“;

příslovce + sloveso:

maldizer „zlořečit“,

bemdizer „blahořečit“.

Rekompozice

Některé latinské a řecké kořeny získaly v moderních jazycích zvláštní význam. Například **auto-** (z řeckého autos – vlastní), se v původním významu zachovalo například ve slově **autodidacta** „samouk“ nebo **autógrafo** „vlastní životopis“, ale lidově se začalo používat pouze „**auto**“ jako zkrácený tvar od **automóvel** (což je vozidlo poháněno samo sebou) a dalo vznik novým kompozitům typu *auto-estrada* „dálnice“, *autódromo* „autodrom“. Tomuto procesu se říká **rekompozice** a kořenu pak falešná předpona, neboli **pseudoprefix**, který se od běžného kořene derivátů liší větší nezávislostí existence.

Hybridism y

Existují také kompozita, kde je každý komponent jiného původu. Nazývají se **hybridismy**, neboli slova hybridní: *bicicleta* „kolo“, *bígamo* „bigamní“, *decímetro* „decimetr“, apod.

ZKRACOVÁNÍ

Existuje několik typů zkratek.

Apokopa je taková zkratka, která vzniká zánikem koncových slabik. Tak máme ze slova *página* apokopu *pág*.

Sigla (*letterae singulae*), což je zkratka, která vzniká z počátečních písmen.

Akronym nebývá na rozdíl od běžných zkratek hláskován a lze jej tedy přečíst jako jedno slovo (SIDA- „aids“), apod. Stejně jako ostatní zkratky vzniká zpravidla spojením počátečních písmen několika slov.

PŘÍKLADY

UE

NATO (OTAN)

ETC.

MÁX.

MÍN.

AC. DC.

DR. Dra-

N.

PÁG.

E.G.

PIB

ONU

UNESCO

BENELUX

MERCOSUL

SIDA

LASER

FIFA

LTDA

EUA

Terminologie

	CZ	PT
slovo	slovo základní odvozené slovo	formação de palavras palavra primitiva
	složené slovo	palavra derivada
	příbuzná slova odvozování	palavra composta família de palavras
	skládání (kompozice)	palavras cognatas
	prefixní derivace	derivação
	prefixy latinského původu	composição
	prefixy řeckého původu	derivação prefixal
	sufixální derivace jmenný sufix	prefixos de origem latina prefixos de origem grega
	slovesný sufix	derivação sufixal
	přísluvečný sufix augmentativní sufix deminutivní sufix knižní deminutiva	sufixo nominal sufixo verbal
<i>parasyntetická</i> derivace	zpětná derivace nepravá derivace skládání slov	sufixo adverbial sufixo aumentativo
	složenina, kompozitum knižní kompozita <i>rekompozice</i> pseudoprefix hybridismus zkrácená slova	sufixo deminutivo deminutivos eruditos derivação parassintética

CVIČENÍ

2. Vytvoř slova odvozená prefixy latinského původu **ab-**, **contra**, **entre-**, **ex-**,**em-**, **en-**, **intro-**, **ob-**, **o-**, **per-**
3. Vytvoř slova odvozená prefixy latinského původu **an-**, **a-**, **anti-**, **arce-**, **arque-**, **peri-**, **e-**, **dia-**, **arc-**, **di-**, **si-**, **hipo-**, **pro-**, **sim-**, **sin-**.
4. Vytvoř augmentativa od následujících slov: **ríco**, **sábio**, **barba**, **animal**, **boca**, **cabeça**, **médico**, **poeta**, **lobo**.
5. Vytvoř augmentativa od následujících slov: **víbora**, **homem**, **livro**, **cadeira**, **percurso**, **rendimento**, **barba**, **verso**, **velho** , **filho**, **lebre**, **beber**, **dormir**, **saltar**.
6. Vytvoř knižní deminutiva od: **corpo**, **febre**, **globo**, **gota**, **grão**, **parte**, **verso**.
7. Vytvoř hromadná podstatná jména od: **boi**, **papel**, **folha**.
8. Vytvoř podstatná jména od přídavných jmen: **cruel**, **digno**, **belo**, **feliz**, **rico**, **amargo**, **grato**, **velho**, **amável**.
9. Vytvoř název národnosti či původu od následujících zeměpisných názvů: **Braga**, **Lisboa** , **Brasil**, **Portugal**, **Alemanha**, **Canadá**, **Europa**.
10. Vytvoř parasynteticky odvozená slova od: **alma**, **pátria**, **manhã**, **noite**, **velho**, **jovem**

KLÍČ

1. *desgostar* – derivace s předponou *des-* (*nelíbit se*);
gostoso - derivace s příponou *-oso* (*vkusný, líbivý*);
gosto-da-vida – skládání pomocí dvou podstatných jmen
a předložky (*druh švestky*).

KLÍČ

<u>Abdicar</u>	zřící se	<u>embarcar</u>	nalodit
<u>Abdicação</u>	zřeknutí se	<u>enterrar</u>	pohřbít
<u>contradizer</u>	protiřečit	<u>introduzir</u>	uvést
<u>contradição</u>	protiřečení,	<u>intromissão</u>	vměšování
<u>entreabrir</u>	pootevřít	<u>objecto</u>	předmět
<u>entrelinha</u>	meziřádek	<u>ocorrer</u>	stát se
<u>exportar</u>	vyvážet	<u>obstáculo</u>	překážka
<u>extrair</u>	vytrhnout, vytěžit	<u>percorrer</u>	procestovat, projet
<u>extracção</u>	vytrhnutí, těžba	<u>perfurar</u>	provrtat, děrovat

KI ÍČ

Vytvoř slova odvozená prefixy latinského původu *an-*, *a-*, *anti-*, *arce-*, *arque-*, *peri-*, *e-*, *dia-*, *arc-*, *di-*, *si-*, *hipo-*, *pro-*, *sim-*, *sin-*.

<u>a</u> narquista	anarchista	<u>a</u> rcanjo	archanděl
<u>a</u> teu / fem. ateia	ateista	<u>d</u> iocese	diocéze
<u>a</u> ntípoda	protinožec	<u>s</u> ílaba	slabika
<u>a</u> rcebispo	arcibiskup	<u>h</u> ipotensão	hypotenze
<u>a</u> rquétipo	archetyp	<u>p</u> rólogo	předmluva
<u>p</u> erífrase	perifráze, opis	<u>s</u> impatia	sympatie
<u>ê</u> xodo	exodus	<u>p</u> rognóstico	prognóza
<u>d</u> iagnóstico	diagnóza	<u>s</u> infonia	symfonie

KLÍČ

4. Vytvoř augmentativa od následujících slov. *rico*→
ricaço, *sábio*→ *sabichão*, *barba*→ *barbaça*, *animal*→
animalaço, *boca*→ *bocarra*, *cabeça*→ *cabeçorra*,
médico→ *medicastro*, *poeta*→ *poetastro*, *lobo*→ *lobaz*

KLÍČ

5. Vytvoř deminutiva od následujících slov: *víbora* → *víborazinha*; *homem* → *homenzinho*, *livro* → *livrinho* → *livrozinho*, *cadeira* → *cadeirinha* → *cadeirazinha*, *percurso* → *percursozinho* → *percursinh*, *rendimento* → *rendimentozinho* → *rendimentinho*, *barba* → *barbicha*, *verso* → *verseto*, *velho* → *velhote*; *filho* → *filhote*; *lebre* → *lebrote*, *beber* → *bebericar*, *dormir* → *dormitar*; *saltar* → *saltitar*.

KLÍČ

6. Vytvoř knižní deminutiva: *corpo* → *corpúsculo*,
febre → *febrícula*, *globo* → *glóbulo*, *gota* → *gotícula*, *grão*
→ *grânulo*, *parte* → *partícula*, *verso* → *versículo*.

KLÍČ

7. Vytvoř hromadná podstatná jména od: boi→*boiada*,
papel→*papelada*, folha→*folhagem*.

KLÍČ

8. vytvoř podstatná jména od přídavných jmen: *cruel*, → *crueldade*, *digno*→*dignidade*, *belo*→*beleza*, *feliz*→*felicidade*, *rico*→*riqueza*, *amargo*→*amargura*, *grato*→*gratidão*, *velho*→*velhice*, *amável* → *amabilidade*.

KLÍČ

9. Vytvoř název národnosti či původu od následujících zeměpisných názvů: *Braga* → *braguense*, *Lisboa* → *lisboeta*, *Brasil* → *brasileiro*, *Portugal* → *português*, *Alemanha* → *alemã*, *Canadá* → *canadense*, *Europa* → *europeu*.

KLÍČ

10. Vytvoř parasynteticky odvozená slova od:
alma→*desalmado*, *pátria*→*repatriar*, *repatriação*,
manhã→*amanhecer*, *noite*→*anoitecer*,
velho→*envelhecer*, *jovem*-*rejuvenescer*.

NEOLOGISMY

Zkuste najít co nejvíce odvozených či komponovaných slov od základu:

COVID

SARS